

FSS yttrande över betänkandet Stöd och hjälp till vuxna vid ställningstaganden till vård, omsorg och forskning, SOU 2015:80

Bakgrund

Regeringen beslutade i juni 2012 att tillsätta en särskild utredare med uppdrag att lämna förslag till en enkel och ändamålsenlig reglering avseende personer som p.g.a. att de är beslutsoförmögna, helt eller delvis saknar möjlighet att fullt ut vara delaktiga eller på annat sätt utöva sitt självbestämmande inom hälso- och sjukvård, omsorg eller forskning. Målsättningen har varit att i möjligaste mån lösa de praktiska, etiska och juridiska problem som dagligen uppkommer på grund av frånvaron av regler om företrädskap för dessa personer samt att uppnå bättre kvalitet, förutsägbarhet och rättssäkerhet för de berörda. Förslagen fokuserar på självbestämmande och innehåller således inga tvångsåtgärder.

Förslagen

I betänkandet föreslås en ny lagstiftning, lag om stöd och hjälp till vuxna vid ställningstaganden till hälso- och sjukvård och omsorg, LSH. Lagen föreslås träda i kraft 1 januari 2018. Förslaget innebär även vissa förändringar i flera andra lagstiftningar exempelvis Tandvårdslagen, Socialtjänstlagen och Hälso- och sjukvårdslagen. Lagstiftningen ska gälla för både offentligt och privat drivna verksamheter.

LSH innehåller bland annat bestämmelser om företrädare för personer som har fyllt 18 år och som inte har förmåga att i olika situationer själva ta ställning i frågor som rör deras hälso- och sjukvård, tandvård eller omsorg.

Förslagen i betänkandet utgår ifrån att det tidigare presenterade förslaget om framtidsfullmakter (Ds 2014:16) blir verklighet. Enligt detta förslag kan enskilda själva förordna om vem som ska vara företrädare i en framtida situation då förmågan till självbestämmande försämras.

Till företrädare föreslås i första hand eventuell framtidsfullmäktig utses och i andra hand närstående i en angiven turordning. Turordningen ska frångås om personen gett uttryck för vilken eller vilka närstående som ska utses till företrädare eller om hen inte vill bli företrädd av en viss framtidsfullmäktig eller viss närstående. Har personen en utsedd god man eller förvaltare, vars behörighet omfattar den aktuella frågan, är den gode mannen eller förvaltaren alltid en företrädare.

Beslut om att utse företrädare i hälso- och sjukvården ska fattas av en legitimerad läkare. I socialtjänstens inklusive privata aktörers verksamhetsområde ska beslutet grundas på ett läkarintyg, men den som driver verksamheten ska fatta beslutet. I socialtjänsten, alltså för verksamhet som bedrivs utifrån SoL och LSS, fattar tjänsteman beslutet på delegation av nämnd. Beslutet kan ibland även grundas på journalanteckningar och liknande som beskriver personens hälsotillstånd, t.ex. då en person bott i ett särskilt boende i flera år. Beslutet ska dokumenteras och kunna överklagas av den enskilde.

På forskningsområdet föreslås ändringar i befintliga lagar med syfte att möjliggöra deltagande i forskning för vuxna personer som inte har förmåga att själva ta ställning till detta, även när samtycke krävs enligt lag.

FSS synpunkter på betänkandet

FSS anser att förslagen är bra och angelägna eftersom de stärker de mest utsatta individerna i olika vård- och omsorgssituationer. Att kunna få ett rättsligt skydd när en individ både kortsiktigt och långsiktigt behöver stöd för att vara delaktig och saknar beslutsförmåga är angeläget. Det är positivt att det blir en tydlig reglering av vem som skall företräda den som är beslutsoförmögen. Genom att utse framtidsfullmäktige kan individen också göra ett val inför en kommande situation.

FSS anser att utredningen är väl genomarbetad och omfattande. Förslagen kommer att bidra till bättre förutsättningar för en säker vård och omsorg.

Men det finns svagheter i utredningens förslag. Utredarna har föredömligt dragit slutsatsen av egna erfarenheter – att de som skall tillämpa lagstiftningen ofta är personer med annan yrkesbakgrund än juridik och de föredrar att få juridiken presenterad på ett mer lättillgängligt sätt.

Det krävs fler förtydliganden för att förslagen skall klara en komplex verklighet inom hälso- och sjukvård och omsorg. Särskilt gäller det när man skall utse närstående som företrädare. Det kan bli en svår uppgift i situationer där relationer och familjesituation kan vara svåra att bedöma för personalen. Därför är utredningens förslag om att Socialstyrelsen får i uppdrag att ta fram ett samlat vägledningsdokument för tillämpningen av den föreslagna lagstiftningen nödvändigt.

FSS anser att det behöver förtydligas vilka yrkesutövare eller funktioner som skall utse företrädare. Det är särskilt viktigt när en person som är beslutsoförmögen har insatser från flera vård- och omsorgsverksamheter som var för sig kan besluta om företrädare.

FSS tycker också att det bättre skall framgå vilket stöd företrädarna kan få i sin roll samt om och vilken tillsyn över företrädarna som skall genomföras.

FSS anser att en förändring av nuvarande lagstiftning på det sätt som föreslås i utredningen *Rätt information på rätt plats i rätt tid* (SOU 2014:23) borde genomföras. I denna utredning föreslås att istället för samtycke till åtkomst av information i sammanhållen journalföring, skall själva samtycket till hälso- och sjukvårdsinsatsen utgöra grunden för vilka uppgifter vårdgivaren har tillåtelse att ta del av. Nuvarande regelverk gällande samtycke försvårar i hög grad för hälso- och sjukvårdspersonal att arbeta på ett patientsäkert sätt. Utredningen gällande stöd och hjälp till vuxna vid ställningstaganden till vård, omsorg och forskning behöver poängtera vikten av att en förändring i nuvarande lagstiftning sker.

För Föreningen Sveriges socialchefer

Karl Gudmundsson, ordförande

Föreningen Sveriges socialchefer är en partipolitiskt obunden förening som verkar för utveckling av den svenska välfärdsmodellen. Vi arrangerar årligen den socialpolitiska konferensen Socialcheferdagarna. Läs mer på socialchefer.se och socialcheferdagarna.se